

**Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права,
присвячені пам'яті Є. В. Васьковського**
Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
(до 20-річчя заснування економіко-правового факультету Одеського національного
університету імені і. і. Мечникова)
м. Одеса, 18 травня 2018 р.
Одеса • «Астропринт» • 2018

Коч О. В.

**НОВЕЛИ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ АРБІТРАЖНИХ
РІШЕНЬ В УКРАЇНІ**

Правові основи та процедура визнання та виконання рішень міжнародних комерційних арбітражів (далі - МКА) в Україні встановлена ратифікованими нормами міжнародного права та відповідними положеннями національного законодавства. Проте, на рівні національного права на протязі тривалого часу для механізму визнання та виконання іноземних арбітражних рішень була характерна відсутність правової визначеності та не відповідність потребам учасників міжнародних комерційних відносин.

Механізм визнання та виконання іноземних арбітражних рішень неодноразово змінювався. З 1988 р. по 2001 р. відносини у даній сфері регулювались Указом Президіума Верховної Ради СРСР «Про визнання та виконання в СРСР рішень іноземних судів та арбітражів» від 21.06.1988 р. № 9131-ХІ [1], з 2001 р. по 2005 р. - Законом «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» [2]. З 2005 р. по 2017 р. дані відносини регулювались Цивільним процесуальним кодексом України (далі - ЦПК 2004). Протягом вказаного періоду деякі зміни вносились до даної процедури, проте мали формальний характер [3].

15.12.2017 р. на підставі Закону від 03.10.2017 № 2147-VIII набули чинності зміни до ЦПК, якими, поміж іншого, було встановлено новий порядок визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (далі – ЦПК 2017)[4]. Розглянемо основні новели нового порядку.

На відміну від ЦПК 2004, в якому порядок визнання та виконання іноземних арбітражних рішень було врегульовано у розділі VIII «Про визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні», у ЦПК 2017 виділено окрему главу 3 розділу IX «Визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу».

Змінено підвідомчість справ даної категорії. Якщо на підставі ст. 392 ЦПК 2004 дана категорія справ була підвідомча місцевим судам за місцезнаходженням боржника, то наразі, відповідно до ч. 3 ст. 475 ЦПК 2017 заява про визнання і надання дозволу на виконання рішення МКА подається до апеляційного суду м. Київ. Проте такий підхід не є новим, адже з 2001 р. по 2005 р. відповідно до ст. 4 Закону «Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів» розгляд справ про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень був віднесений до компетенції апеляційних судів, які у даній категорії справ виступали як суди першої інстанції [2, ст. 4].

Віднесення справ даної категорії до розгляду апеляційним судом м. Києва спрямовано на скорочення строків судового розгляду та забезпечення розгляду більш досвідченими судьями. Проте, такий порядок не враховує, що сторонам має бути забезпечено найменш обтяжливий та витратний порядок визнання та

виконання рішень МКА, що не узгоджується з вимогою бути присутніми на судовому розгляді у м. Києві, якщо місцезнаходження сторін в інших містах України.

Відповідно до вказаної статті ЦПК 2017 рішення МКА може бути пред'явлено до виконання протягом трьох років з дня його прийняття. Виключення, що було передбачено ч. 1 ст. 391 ЦПК 2004 щодо можливості пред'явлення арбітражного рішення про стягнення періодичних платежів до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки, ЦПК у чинній редакції не передбачено.

У новій редакції ЦПК оновлено понятійний апарат, зокрема, пред'явлення арбітражного рішення до визнання та виконання здійснюється стягувачем у формі письмової «заяви» до суду (ч. 1 ст. 475 ЦПК 2017). Раніше стягувач мав звертатися до суду із «клопотанням» (ЦПК 2004).

Позитивною новелою, на наш погляд, стало уточнення строків розгляду справ про визнання та виконання рішень МКА. Відповідно до ч. 1 ст. 477 ЦПК 2017 заява може розглядатися судом протягом 2 місяців з дня її надходження до суду. Відповідно до порядку, визначеному у ЦПК 2004, до даної категорії справ застосовувалась за аналогією ч. 1 ст. 157 ЦПК, відповідно до якої справа мала розглядатись протягом розумного строку, проте не більше 2 місяців з дня відкриття провадження [3].

У новій редакції ЦПК усунуто явну невідповідність норм національного законодавства положенням Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. (далі –Нью-Йоркська конвенція) [5], зокрема, у частині визначення обов'язкових додатків до клопотання про визнання рішення МКА. Так, ч. 3 ст. 394 ЦПК 2004 встановлювала розширений перелік таких додатків, порівняно із міжнародними нормами, зокрема, додатково вимагалось подання офіційних документів про те: 1) що рішення арбітражного суду набрало законної сили; 2) що сторона, стосовно якої постановлено рішення і яка не брала участі в судовому процесі, була належним чином повідомлена про час і місце розгляду справи; 3) в якій частині чи з якого часу рішення підлягає виконанню (якщо воно вже виконувалося раніше). Порядок, встановлений у ч. 4 ст. 476 ЦПК 2017, по суті дублює міжнародні норми, визначені у ст. 4 Нью-Йоркської конвенції та п. 2 ст. 35 Типового Закону ЮНСІТРАЛ 1985 р., відповідно до яких разом з клопотанням про визнання та виконання арбітражного рішення сторона має подати виключно оригінал арбітражного рішення та арбітражної угоди, або їх засвідчені копії, засвідчений переклад цих документів на офіційну мову держави виконання, якщо вони викладені на іноземній мові [6]. Варто зазначити, що, на відміну від попередньої редакції ЦПК, Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» 1994 р. дублює положення міжнародних актів у цій частині [7, ст. 35].

Крім того, у ЦПК 2017 р. вирішено низку суперечливих питань, що сформувались на практиці та у деяких випадках ставали причиною відмови у визнанні та виконанні рішень МКА або призводили до неможливості їх повноцінного виконання у примусовому порядку. Зокрема, серед таких питань виділимо наступні: 1) клопотання про визнання та виконання арбітражного рішення має містити вимогу щодо видачі виконавчого листа на примусове виконання, що передбачено п. 6 ч. 2 ст. 476 ЦПК 2017; відповідно в ухвалі суду має бути вказівка про видачу виконавчого листа або про відмову у його видачі, як визначено у п. 4 ч. 2 ст. 479; 2) якщо в рішенні МКА и передбачена сплата відсотків або пені, суд визначає

суму, що підлягає сплаті, з урахуванням відсотків та пені до моменту виконання арбітражного рішення. Через невизначеність даного порядку раніше, суди часто відмовляли у нарахуванні відсотків та пені на суму боргу понад суму, що прямо визначена у арбітражному рішенні, на підставі того, що державний суд не має право втручатися у розгляд та вирішення справи по суті; 3) якщо в рішенні МКА суму стягнення зазначено в іноземній валюті або валютах, суд, який розглядає це клопотання, вказує в своїй ухвалі суму стягнення у валюті, та виключно за заявою стягувача суд визначає суму стягнення в національній валюті України.

Крім того, впроваджено новий механізм - добровільне виконання рішення МКА про стягнення грошових коштів за заявою боржника, про що суд виносить ухвалу, яка є підставою для видачі виконавчого листа відповідно до ст. 480 ЦПК 2017.

Отже, новий порядок визнання та виконання іноземних арбітражних рішень не усуває усіх перешкод визнанню та виконанню іноземних арбітражних рішень, зокрема, таких, що зумовлені діючими валютними обмеженнями в Україні, проблемами у межах виконавчого провадження тощо. Проте, впроваджений механізм є кроком до подальшого приведення національних нормативно-правових актів України у сфері міжнародного комерційного арбітражу у відповідність до визнаних міжнародних норм, що сприяє забезпеченню захисту прав та інтересів учасників міжнародних комерційних відносин в Україні.

Література

1. Указ Президіума Верховної Ради СРСР «Про визнання та виконання в СРСР рішень іноземних судів та арбітражів» від 21.06.1988 № 9131-XI (втратив чинність). [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v9131400-88.
2. Про визнання та виконання в Україні рішень іноземних судів: Закон України від 29.11.2001 р. № 2860-III (втратив чинність) // *Голос України*, 2002. - № 8.
3. Цивільний Процесуальний Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // *Відомості ВРУ*. – 2004. - № 40-41.- Ст. 492.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII // *Голос України*, 2017. - № 221-222.
5. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, New York, 1958. [Electronic resource]. — Mode of access: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention.html.
6. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985. [Electronic resource]. — Mode of access: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html
7. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. №4002-XII // *К.: Парлам. Вид-во*. - 1994 р. - № 25. – ст. 198.